

ФІЛОСОФСЬКА ОНТОЛОГІЯ

УДК 1(091):11

DOI <https://doi.org/10.24195/spj1561-1264.2020.3.1>

Данканіч Марія Сергіївна

аспірантка кафедри філософії

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

пр. Гагаріна 72, Дніпро, Україна

orcid.org/0000-0003-2253-1227

РАННІЙ ТА ПІЗНІЙ М. ГАЙДЕГГЕР: КЛЮЧОВІ ІДЕЇ “DIE KEHRE”

Вступ. Філософію періоду «повороту» німецького мислителя М. Гайдеггера тлумачили багато видатних філософів та дослідників, саме тому версії “Kehre” незлічена кількість. Деякі, коли звертаються до цього образу, говорять про «пізню» філософію М. Гайдеггера як про заперечення фундаментальної онтології, що проголошувала себе в “*Sein und Zeit*”, інші ж убачають у повороті послідовне продовження та розвиток проєкту фундаментальної онтології, завдяки якому і відкривається «сєнс буття». **Мета та завдання.** Визначення ключових ідей повороту (*die Kehre*) у мисленні німецького мислителя М. Гайдеггера й аналіз еволюції його поглядів у контексті двох періодів творчості. **Методи та результати дослідження.** Методологічну базу конституують герменевтичний та компаративний методи, що дозволяють визначити концептуальні та змістовні засади повороту в мисленні М. Гайдеггера. Творчість М. Гайдеггера поділяють на ранній і пізній періоди. Сам М. Гайдеггер, як відомо, не був схильний акцентувати відмінність двох періодів у розвитку своїх поглядів, навпаки, він підкреслював їхню спадкоємність. У пізніх роботах М. Гайдеггер пропонує повернутися до онтології і ставить у центрі уваги проблему «сєнсу буття». Однак дана проблема порушується філософом по-різному до і після «повороту». У «*Бутті і часі*» М. Гайдеггер спирається на метод феноменології. Філософ стверджував, що розкрити сєнс буття можна тільки шляхом аналізу людського існування, тобто *Dasein*, якому одному відкрито буття. У другий період М. Гайдеггер, навпаки, постійно підкреслює, що будь-яке суще, зокрема й людина, може бути зрозуміле, тільки виходячи із самого буття. Саме тут ми бачимо методологічний і світоглядний виміри повороту у філософії мислителя. Отже, радикальний поворот М. Гайдеггера можна тлумачити як поворот від екзистенціального аналізу *Dasein* у «*Бутті та часі*» і звернення до історії буття. Отже, пізня творчість М. Гайдеггера наочно демонструє поворот до онтології, а водночас до проблеми мови, мислення та мистецтва.

Ключові слова: “*Kehre*”, *der Seinsvergessenheit*, метафізика, суще, буття, «мова – дім буття», екзистенція.

Вступ. Ідеї М. Гайдеггера вплинули на долю не лише новітньої західної філософії, а й на весь спектр гуманітарних наук. Головна причина впливовості його філософії в тому, що вона серйозно і глибоко проаналізувала найболючіші та духовні проблеми часу і зробила висновки, що вражають своєю нетрадиційністю і радикальністю. Тому розуміння М. Гайдеггера вимагає кардинального, кореневого переосмислення західноєвропейської філософії, а якщо колишнє осмислення було дуже приблизним, то варто говорити не про переосмислення, а про відповідальне і коректне осмислення. Причому це осмислення може прийти не до знайомства з М. Гайдеггером, а паралельно зі знайомством із М. Гайдеггером, навіть через знайомство з М. Гайдеггером [4, с. 130].

Г. Гадамер, один із засновників філософської герменевтики, писав про М. Гайдеггера, вдало підсумовував і основні теми, і головні витоки, і лінії впливу його філософствування: «Мислитель такого масштабу, як М. Гайдеггер, дає достатньо матеріалу для того, щоб його

значення і його вплив були розглянуті під різними кутами зору. Тут і подальший розвиток поняття екзистенції к'єркегорівського відтінку, і його аналіз страху і буття до смерті, який істотно вплинув на протестантську теологію 20-х рр., а також і дане М. Гайдеггером перше тлумачення Рільке. Тут і стався у 30-ті рр. «поворот» (Kehre) М. Гайдеггера до Гельдерліна. Тут – грандіозний і суперечливий нарис єдиного тлумачення Ніцше, завдяки якому вперше були продумані в їхній цілісності «воля до влади» і «вічне повернення того ж». Тут і (що виникло особливо в період Другої світової війни) тлумачення М. Гайдеггером західної метафізики і її розмивання у століття універсальної техніки як забуття буття (das Geschick der Seinsvergessenheit) – і за всім цим постійно відчувається якась таємна теологія прихованого бога <...> Так само різноманіття аспектів справи і впливу М. Гайдеггера, як і єдність шляху, на який він вступив, у жодній темі не артикульовано так чітко, як у питанні про ставлення М. Гайдеггера до греків» [5, с. 30].

Мета та завдання. Визначення ключових ідей повороту (die Kehre) у мисленні М. Гайдеггера як еволюції його поглядів від раннього періоду творчості до пізнього.

Методи дослідження. З огляду на мету та завдання статті формується її методологічна база, що представлена герменевтичним та компаративним методами.

Результати. Філософію періоду «повороту» М. Гайдеггера тлумачили багато видатних філософів та дослідників, саме тому версій “Kehre” незлічена кількість. Деякі, коли звертаються до цього образу, говорять про «пізню» філософію М. Гайдеггера як про заперечення фундаментальної онтології, що проголошувала себе в “Sein und Zeit”, інші ж убачають у повороті послідовне продовження та розвиток проєкту фундаментальної онтології. Наприклад, один із сучасних дослідників М. Гайдеггера, Жан Гронден, уважає, що «пізню» філософію мислителя варто розуміти як радикалізацію того запитування, яке охоплює істину й акценти, які є характерними для “Sein und Zeit” [3, с. 23].

Творчість М. Гайдеггера поділяють на ранній (до 1930-х рр.) і пізній періоди. Сам М. Гайдеггер, як відомо, не був схильний акцентувати відмінність двох періодів у розвитку своїх поглядів, навпаки, він підкреслював їхню спадкоємність. У 1969 р. на пряме запитання «Чи вважаєте Ви за можливе розрізнити Гайдеггера I та Гайдеггера II, як це роблять американські коментатори?» філософ відповів цілком однозначно: «У жодному разі. Гайдеггер II можливий тільки завдяки Гайдеггеру I, Гайдеггер I вже включав Гайдеггера II» [2, с. 124]. Як зазначав автор статті, «Цілісність гайдеггерівського мислення» Ф. Олафсон, як вказує сама назва роботи, ця тема пов'язана із цілісністю гайдеггерівської філософії, під якою Ф. Олафсон розуміє єдність його думки, незважаючи на «поворот» (Kehre), який зазвичай вважають віхою, яка відділяє гайдеггерівську філософію пізнього періоду від поглядів, висловлених у книзі «Буття і час». Серед дослідників філософії М. Гайдеггера стало звичайною практикою спиратися насамперед на ті роботи, у яких спостерігається цей «поворот». Як зазначає Ф. Олафсон, підкреслення цього розриву між пізніми і ранніми працями мислителя доводиться до такої міри, що «Буття і час» відносять до передбачуваного «картезіанського і кантіанського» періоду творчого шляху М. Гайдеггера. Однак «такого періоду не було взагалі, і я стверджую, якщо ми будемо неправильно тлумачити «Буття і час», уподібнюючи його характерну тему проблематиці сучасного трансцендентального суб'єктивізму, то нам не вдасться зрозуміти характер переорієнтації філософії М. Гайдеггера, яка насправді відбувалася із середини 1930-х рр. <...>» [7, с. 56–66]. Ствердженням цілісності гайдеггерівської думки Ф. Олафсон не заперечує, що така переорієнтація мала місце. Ф. Олафсон звертає увагу, що розрив, який має на увазі переорієнтацію, може бути зрозумілий тільки у світлі більш глибокої єдності, яка пронизує всі періоди філософської діяльності М. Гайдеггера. Але все ж таки поділ творчості М. Гайдеггера існує: ранній період: перехід від феноменології до екзистенціалізму, пізній – герменевтичний.

Автор статті «Від історичної герменевтики до герменевтики буття» П. Гайденко відзначає, що твори М. Гайдеггера першого і другого періодів розрізняються передусім за формою. Так, роботи 20-х рр. («Буття і час», «Кант і проблема метафізики») написані, як зазначає П. Гайденко, цілком у дусі академічної філософії, з дотриманням зазвичай більш-менш систематичної

форми. Навпаки, у другий період М. Гайдеггер відмовляється від традиційного для німецьких університетських професорів способу викладу своїх поглядів і переходить до зовсім іншої форми: він не стільки пропонує позитивне вчення, скільки зайнятий деструкцією західної філософської традиції, яку називає метафізичною, а також вчить «прислухатися» до буття через особливий спосіб – інтерпретовану романтичну і постромантичну поезію [2, с. 125]. Деструкція в М. Гайдеггера – це реінтерпретація історії онтології, автор ставить питання про буття як початкове і єдино важливе. У ранньому періоді ставлення людини до буття характеризувалося М. Гайдеггером як «екзистенція», «виступання» із себе, тобто буття в руслі всієї традиційної метафізики трактувалося ним як трансцендентне сущого. Важливо відзначити, що М. Гайдеггер у ранній період підкреслював свою прихильність до західного мислення. Це видно не тільки з його виняткової уваги до філософії греків, особливо до мовлення досократиків. У роботі 1946 г. «Лист про гуманізм» М. Гайдеггер рішуче відмежувався від екзистенціалізму Ж.-П. Сартра, який неодноразово посилався на «Буття і час» М. Гайдеггера. Ми залишаємо осторонь питання про те, наскільки Ж.-П. Сартр насправді слідував за М. Гайдеггером; але багато західних філософів, зокрема й учні М. Гайдеггера, прийшли до думки, що в «Листі про гуманізм» М. Гайдеггер відмежовується не тільки від Ж.-П. Сартра, але і від низки положень, розвинених ним самим у «Бутті і часі» та інших ранніх роботах [2, с. 354].

Як було зазначено вище, поділ на межі 30-х рр. реальний, хоча і вельми умовний. М. Гайдеггер сам у «Листі про гуманізм» (1947 р.), коли фіксує суть уже раніше вчиненого повороту від *Dasein* до «мови – дому буття» як головного предмета його роздумів, підкреслює, що вже в «Бутті і часі», працях 1929–1930-х рр. він осмислював мову. Цей момент зазначений у працях дослідників творчості М. Гайдеггера. Після повороту ситуація змінюється: хоча для того, щоб отримати переживання буття, потрібно ще пройти довгий шлях осмислення, але саме буття завжди тут, шлях до нього – це шлях туди, де ми «і так завжди перебуваємо». Сам М. Гайдеггер стверджував, що немає різниці між його філософією до «повороту» і після. На це також звертає увагу автор статті «М. Гайдеггер на повороті: основні поняття метафізики» О. Нікіфоров, який перелічує гайдеггерівські праці, у яких і стався «поворот». Проте вирішальними для «повороту», як зазначає автор, були вже статті та лекції 1929–1930 рр. «Що таке метафізика?» (1929 р.), «Основні поняття метафізики» (1929–1930 рр.), «Про суть істини» (1930 р.). Завданням цього перехідного періоду є необхідність промислів граничних понять – «буття», «час», «людина» – з події їхньої єдності, з їхньої істини: «поворот визначає себе між буттям і часом, між часом і буттям, з того, що є буття, як є час». Присутність (буття) притаманна просвіту себе-приховування (часу). Просвіт себе-приховування (час) подає буття» [6, с. 76]. Мислення повороту має «доповнювати» головне із сказаного в «Бутті і часі». Причому це доповнення має бути позитивним здійсненням ключового моменту цілісності людського способу існування, тут-буття, тобто з істини буття як такого, осмисленої сутності людини. Автор книги «Філософія мови М. Гайдеггера» Є. Фальов зосереджує увагу на «<...> селянському філософствуванні М. Гайдеггера після «Повороту»» [8, с.121]. «Селянська праця є спокійне твердження, оскільки вона супроводжується свідомістю вкладених сил і почуттям відповідальності: якщо я не зроблю цього, то цього не зробить ніхто. Право творця і першовідкривача. Але для багатьох, які залишилися в містах, шанувальників і поціновувачів творчості М. Гайдеггера, для яких п'ять років тому праця «Буття і час» стала одкровенням і відповіддю на нагальні питання сучасності, «Поворот» 30-х рр. був незрозумілий, нез'ясовний. Багато хто чекав продовження «Буття і часу», але М. Гайдеггер не виправдав цих сподівань. Навіть більше, його філософствування стало зовсім іншим. Багатьом здалося, що М. Гайдеггер застиг у позі переваги над будь-якою аргументацією, опустився до «ритуально інсценованої мислеспоезії» [8, с. 121]. Про М. Гайдеггера, складалося враження як про філософа, який загордився і став у позу пророка, що веде мовлення від імені самої Істини, відомої тільки йому одному. Такою була зовнішня сторона «Повороту». Але, на думку Є. Фальова, саме цей період став наслідком глибокої кризи, який пережив мислитель як філософ і як людина у зв'язку з десятимісячним перебуванням на посаді ректора Фрайбурзького університету.

Які ж основні зміни в мисленні «пізнього» М. Гайдеггера? Є. Фальов зазначає, що в «повороті» можна виділити такі «виміри» (він виділяє 6):

1) змінюється розуміння метафізики: тепер метафізика для М. Гайдеггера подія «забуття буття» (*der Seinsvergessenheit*) у буттєвій історії європейського людства;

2) відповідно змінюється ставлення до традиційної метафізики: від «обґрунтування», хоч і «знімає», «розкриває», М. Гайдеггер переходить до прямого «подолання»;

3) нове розуміння буття: воно вже не трансцендентне, а іманентне: ми вже не повинні «виступати із себе» у Ніщо, у Жах, щоб пережити буття; воно всередині нас, там, де ми «і так завжди перебуваємо, але куди ніяк не можемо прийти; людина – «пастух буття», його правда, відокремлює від сущого «онтологічний просвіт (зазор)»», але сам цей проміжок становить внутрішній вимір людської екзистенції, саму екзистенцію;

4) відмова від методичної структури логічного обґрунтування і перехід до тлумачення в чистому вигляді;

5) розроблення спеціальної термінології для вираження «безпонятійного» осягнення буття;

б) предметами тлумачення стають:

а) природна мова: мова тепер визначається як «дім буття»;

б) поезія обраних поетів – Гельдерліна, Стефана Георге, Тракля й інших.

У центрі філософії пізнього М. Гайдеггера виявляється не екзистенційний аналіз, розвинений у «Бутті і часі», де сенс буття розкривався в людській екзистенції, але думка М. Гайдеггера після «повороту», згідно з якою людяність визначалася буттям як екстатичним визначенням екзистенції [4, с. 139].

У роботах пізнього М. Гайдеггера теологічна проблематика розробляється у двох напрямках: критика метафізики як онто-теології і пошук того історичного досвіду, який уможлиблює питання про істину буття і досяжності божественного, – досвід поезії і ранніх грецьких мислителів. У даному контексті варто розглянути такі роботи М. Гайдеггера, які характеризують пізній період творчості філософа. Це праці «Парменід» (1942–1943 рр.), «Європейський нігілізм» (1940 р.), «Вчення Платона про істину» (1942 р.), «Джерело художнього творіння» (1950 р.), «Метафізика як історія буття» (1948 р.) та інші.

У «Парменіді» М. Гайдеггер говорить про Парменіда і Геракліта, які, як зазначає філософ, мислять справжнє, стоячи біля витоків західноєвропейського мислення. М. Гайдеггер говорить: «Мислити справжнє – значить осягати його в його суті, маючи досвід такого сутнісного осягнення, знати істину істинного» [10, с. 14]. Проблема, яку відкриває тут М. Гайдеггер, полягає у тому, що «те, що лежить у мисленні обох мислителів, жодного разу не зачіпається роками і століттями. Однак ця незайманість усепожираючим часом зберігає силу зовсім не тому, що задумане обома мислителями – відтоді, як вони його помислили, – зберігається у самому собі як так зване «вічне», у якомусь позачасовому місці. Навпаки, задумане в цьому мисленні як раз і є власне історичне, що передує всій подальшій історії, тобто крокує попереду неї. Таке випереджаюче і те, що визначає всю історію, ми називаємо початковим. Оскільки воно не залишається в минулому, а належить майбутньому, початкове знову і знову дарує себе в ту чи іншу епоху [10, с. 16].

Уже в роботі «Парменід» простежуються проблеми, про які М. Гайдеггер скаже в «Листі про гуманізм», а саме проблема «забуття буття», (*der Seinsvergessenheit*), проблема «сущого», проблема відступу перед буттям. М. Гайдеггер відзначав, що коли здійснюємо такий відступ, «ми бачимо і сприймаємо істотно більше, а точніше кажучи – зовсім інше порівняно з тим, що відкривається нам у примітному настанні новоєвропейської науки, яке завжди є нічим іншим, як технічно оснащеною атакою на суще і вторгнення в нього, здійснюване заради досягнення дієвого, того, що «творить», діяльного і ділового «орієнтування». Прислухання до мислення, навпаки, являє собою увагу до заклик, який виходить не від якихось поодиноких фактів і процесів дійсного і зачіпає людину не в її, що лежать на поверхні, повсякденних починаннях» [10, с. 19–20].

У роботі «Метафізика як історія буття» М. Гайдеггер розглядає метафізику як історію поняття буття. Мислитель писав, що «буття» означає, що суще є і не є. Буття, на думку філософа, виявляється в сущому, де останнім повідомляє про буття. М. Гайдеггер говорить про те,

що в бутті проводиться розрізнення між що-буттям (сутність) і що-буттям (існування). Саме із цього розрізнення і починається історія буття як метафізика. Отже, як підсумовує М. Гайдеггер, початок метафізики розкривається як подія, яка полягає в ухваленні рішення про буття в сенсі виявлення відмінності між сутністю й існуванням.

М. Гайдеггер писав: «Розрізнення між сутністю й існуванням – не просто зразок метафізичного мислення. Воно вказує на подію в історії самого буття [9, с. 355]. Контекст розрізнення між сутністю й існуванням історично легко відтворити, звернувшись до мислення Аристотеля, який уперше виводить це розрізнення на рівень поняття, тобто дає йому сутнісне обґрунтування (після того як Платон, усвідомивши домагання буття, почав підготовку до цього розрізнення і його розроблення).

Варто зазначити, що М. Гайдеггер говорить про поділ, який призвів до метафізики, тобто до її початку. У чому ж суть розрізнення сутності й існування, що призвело до таких наслідків? А в тому, що суть даного розрізнення в розрізненні буття. М. Гайдеггер ставить запитання про те, як буття могло впасти в розрізнення? Яка сутність буття розкривається в це розрізнення як у відкрите цієї сутності? Так ось, відповідь філософа така: «На початку своєї історії буття прояснюється як сходження (фюсис) і розкриття (алетейя). Потім на ньому відображаються присутність і сталість у сенсі перебування. Так починається власне метафізика» [9, с. 355].

Висновки. Отже, як у ранніх, так і в пізніх працях М. Гайдеггер пропонує повернутися до онтології й акцентує проблему «сенсу буття». Однак дана проблема порушується філософом по-різному до і після «повороту». У «Бутті і часі» М. Гайдеггер спирається на метод феноменології. Філософ стверджував, що розкрити сенс буття можна тільки шляхом аналізу людського існування, тобто Dasein, якому одному відкрито буття. У другий період М. Гайдеггер, навпаки, постійно підкреслює, що будь-яке суще, зокрема і людина, може бути зрозуміле, тільки якщо виходити із самого буття. Будь-яка інша думка здається М. Гайдеггеру суб'єктивізмом, який підлягає подоланню.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гайдено П. Бытие и разум. *Вопросы философии*. Москва, 1963. № 2. С. 114–130.
2. Гайдено П. От исторической герменевтики к «герменевтике бытия». Критический анализ эволюции М. Хайдеггера. *Вопросы философии*. Москва, 1987. № 10. С. 124–133.
3. Гронден Ж. Поворот в мышлении М. Хайдеггера. Санкт-Петербург : Русский Мирь, 2011. 252 с.
4. Дугин А. Мартин Хайдеггер : философия другого Начала. Москва : Академический проект, 2010. 391 с.
5. Мотрошилова Н. История философии : Запад – Россия – Восток. 2-е изд. Москва, 2000. Кн. 4 : Философия XX в. 448 с.
6. Никифоров О. Хайдеггер на повороте : Основные понятия метафизики. *Логос*. Москва, 1996. № 8. С. 76–91.
7. Олафсон Ф. Целостность хайдеггеровского мышления. *Мартин Хайдеггер : сборник статей / сост. Д. Дорофеев*. Санкт-Петербург : РХГИ, 2004. С. 56–82.
8. Фалёв Е. Герменевтика Мартина Хайдеггера. Санкт-Петербург : Алетейя, 2008. 224 с.
9. Хайдеггер М. Ницше. Пер. с нем. А. Шурбелева. Санкт-Петербург : Владимир Даль, 2007. Т. 2. 435 с.
10. Хайдеггер М. Парменид. Пер. с нем. А. Шурбелева. Санкт-Петербург : Владимир Даль, 2009. 383 с.
11. Heidegger M. Nietzsche. B.2 : Gesamtausgabe. Fr/M : Vittorio Klostermann, 1997. Bd. 6.2. 454 S.

REFERENCES

1. Gajdenko, P.P. (1963). Bytie i razum [Being and Reason]. *Voprosy filosofii*, № 2, 114–130 [in Russian].
2. Gajdenko, P.P. (1987). Ot istoricheskoy germenevtiki k “germenevtike bytiya”. *Kriticheskij analiz evolyucii M. Hajdeggera* [From historical hermeneutics to “hermeneutics of being”]. *Voprosy filosofii*, № 10, 124–133 [in Russian].

3. Gronden, Z.H. (2011). Povорот v myshlenii M. Hajdeggera [Turn in Heidegger's Thought]. SPb. : Izdatel'stvo "Russkij Mir" [in Russian].
4. Dugin, A.G. (2010). Martin Hajdegger: filosofiya drugogo Nachala [Martin Heidegger: The Philosophy of Another Beginning]. M. : Akademicheskij proekt [in Russian].
5. Motroshilova, N.V. (2000). Istoriya filosofii: Zapad – Rossiya – Vostok (kniga chetvertaya: Filosofiya XX v.) [History of Philosophy: West – Russia – East]. M : "Greko-latin-skij kabinet" YU. A. SHichalina [in Russian].
6. Nikiforov, O. (1996). Hajdegger na povorote: Osnovnye ponyatiya metafiziki [Heidegger's turn: The Fundamental Concepts of Metaphysics]. Logos, № 8, 76–91 [in Russian].
7. Olafson, F. (2004). Celostnost' hajdeggerovskogo myshleniya [Integrity of Heidegger's Thought]. In D.Yu. Dorofeev (Ed.), Martin Hajdegger. Sb. Statej [Martin Heidegger. Sb. Statej]. Pp. 56–82. SPb. : RHGI [in Russian].
8. Falyov, E.V. (2008). Germenevtika Martina Hajdeggera [Martin Heidegger's Hermeneutics]. SPb : Aletejya [in Russian].
9. Hajdegger, M. (2007) Nicshe [Nietzsche] (A.P. SHurbelev Trans.). (Vol.1). SPb : "Vladimir Dal'" [in Russian].
10. Hajdegger, M. (2009). Parmenid [Parmenid]. (A.P. Shurbelev Trans.). SPb : "Vladimir Dal'" [in Russian].
11. Heidegger, M. (1997). Nietzsche. Gesamtausgabe 6.2. Frankfurt am Main : Vittorio Klostermann.

Dankanich Mariia Serhiivna

Postgraduate Student at the Department of Philosophy
Oles Honchar Dnipro National University
72 Gagarin avenue, Dnipro, Ukraine
orcid.org/0000-0003-2253-1227

HEIDEGGER, EARLY AND LATER: THE BASIC CONCEPTS OF "DIE KEHRE"

Martin Heidegger's later period, widely known as the turn (die Kehre), had an immense effect in XXth philosophy, religious studies, social and critical theory and even political theory. The later Heidegger's philosophy was carefully commented by numerous outstanding philosophers and scholar. For this reason there has been many endless discussion and speculation among Heidegger scholars concerning the real meaning of the turn. Some, referring to this image, speak of the "late" philosophy of M. Heidegger as a negation of the fundamental ontology that proclaimed itself in "Sein und Zeit", while others see in the turn a consistent continuation and development of the project of fundamental ontology, thanks to which the "meaning of being" is revealed, M. Heidegger's Work is divided into early and late periods. M. Heidegger himself, as is known, was not inclined to emphasize the difference between the two periods in the development of his views, on the contrary, he emphasized their continuity in later works M. Heidegger suggests returning to ontology and focuses on the problem of "the meaning of being". However, this problem is treated differently by the philosopher before and after the "turn" (die Kehre). In "Being and Time" M. Heidegger relies on the method of phenomenology. The philosopher argued that the meaning of being can only be revealed by ontological analysis. Thus Heidegger's radical shift can be interpreted itself as a turn: from the existential analysis of Dasein in Being and Time, and a turning towards upon the history of Being. As a matter of fact, here we can observe methodological turn. It is essential to note that Heidegger's later thought demonstrates the radical turn to ontology and language.

Key words: Turn (Kehre), der Seinsvergessenheit, metaphysics, being, "language is the house of being", existence.